POLITINIŲ PARTIJŲ FINANSAVIMO MODELIAI LIETUVOS KONTEKSTE

Elena Masnevaitė
Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Konstitucinės ir administracinės teisės katedros
doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 78
El. paštas: elena.masnevaite@tf.vu.lt

Politinių partijų finansavimas – vienas iš labiausiai dinamiškų ir problemiškų viešosios teisės institutų, kuriame susipina įvairūs „tarpdalykiniai" klausimai, t. y. konstitucinės, administracinės, mokesčių ar baudžiamosios teisės aspektai. 1999 m. M. Bložė teigė, kad Lietuvoje politinių partijų finansavimas ir jo tyrimo problemos išgyvena tik embrioninį laikotarpį [23, p. 23]. Antruoju aspektu padėtis mažai tepasikeitė, nes iki šiol mokslinių tyrimų šiuo klausimu beveik nėra, o tuose, kurie buvo paskelbti, nėra išsamios Lietuvos situacijos analizės. Tai stebina, nes pastaruųjų metų Lietuvos tikrovėje kaip niekada daug praktinių politinių partijų finansavimo neaiškumų ir „skandalų", kurie gali būti atitinkamai vertinami ir sprendžiami teoriniu (konceptualiu) požiūriu. Šis straipsnis – tai bandymas bent iš dalies užpildyti Lietuvos konstitucinės teisės mokslo spragą.

Straipsnyje analizuojama, kokie subjektai ir kokiomis formomis turi teisę finansuoti Lietuvos politines partijas ir kokią tai turi įtaką jų nepriklausomumui. Autorė, atsižvelgdama į kitų Europos valstybių patirtį šioje srityje, atskleidžia Lietuvos politinių partijų finansavimo teisinio reguliavimo trūkumus ir pranašumus bei pateikia siūlytinų korekcijų rekomendacijas.

Financing of political parties is one of the most dinamic and problematic institutes of public law. It contais variuos „interdisciplinary" issues, i. e. aspects of constitutional, administrative, tax or criminal law. In 1999 M. Bložė maintained that financing of political parties and its research problems were in the seminal state in Lithuania [23, p. 23]. At second dimension the situation changed only a little, because there are practically no scientific researches on this issue and the published ones do not carry comprehensive analysis of Lithuanian situation. This fact surprises a lot since recently have occurred a number of practical party finance obscurities and „scandals" in the reality of Lithuania. They could be respectively evaluated and adjudicated from a theoretical (conceptual) viewpoint. This article is an attempt to fill (at least – partly) the gap originated in the jurisprudence of Lithuanian constitutional law.

The subjects possessing a right to contribute towards Lithuanian political parties, the forms of such contributions and in view of that the impact on the independence of political parties are analyzed in this article. The author, considering the practise of other European countries in this scope, reveals the advantages and disadvantages of Lithuanian legal reguliation on finansing of political parties and introduces recommendations for suggested corrections.

Įvadas

Demokratinėse valstybėse pasireiškia įvairi politinių partijų statuso ir finansavimo tvarkos koncepcija, tačiau joms būdinga adekvati politinių partijų reglamentavimo ir kontrolės problematika. Nors skiriasi kontekstas, kylančios problemos beveik visur yra panašios: politinių partijų finansavimo viešumo ir skaidrumo stoka, neefektyvus, nepakankamas arba neadekvatus teisinis reguliavimas, nepageidaujamai glaudūs „stambių“ aukotojų ir politinių partijų vadovų ryšiai, korupcija. Kaip vaizdingai pastebėjo M. Chmaj, politikos ir pinigų ryšys yra labai subtilus ir drauge pavojingas [37, p. 9].

Tokias aktualijas reikia diskutuoti ir analizuoti, kaip reikėtų reglamentuoti ir kokiomis priemonėmis kontroliuoti politinių partijų finansavimą, kad rezultatas būtų pozityvus tiek politinių partijų poreikius patenkinančių finansinių išteklių apimties, tiek jų kontrolės požiūriu, kitaip tariant, kad „ir avis būtų sveika, ir vilkas sotus“.

Teisinė valstybė privalo atsakingai reguliuoti pinigų srautus formuodama tautos politinę valią: tiksliai apibrėžtos, proporcingai griežtos (lanksčios) ir stabilios politinių partijų finansavimo taisyklės leidžia politinėms partijoms žinoti, ko iš jų tikisi valstybės institucijos (ypač teisėsaugos) ir ko jos savo ruožtu gali tikėtis iš jų [31, p. 77], nes politinė konkurencija, nesant veiksmingo politinių partijų finansavimo ribų ir kontrolės teisinio reguliavimo, atrodo lyg kvietimas dalyvauti lenktynėse, kuriose vienas dalyvis važiuos dviračiu, o kitas – sportiniu automobiliu [28, p. 21].

Taigi nieko naujo ar keisto, kad Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas [3] (toliau – PPPKFFĮ) nustato tokius tikslus: užtikrinti politinių kampanijų demokratiškumą, politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo teisėtumą ir viešumą, nustatyti, kaip finansuojamos politinės partijos ir politinės kampanijos, sukurti veiksmingą ir skaidrią politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolę (1 str. 1 d.).

Panašių tikslų, reglamentuodamos politinių partijų finansavimo klausimus, siekia daugelis demokratinių valstybių. Vis dėlto, norint pasiekti apčiuopiamų rezultatų šioje srityje, neužtenka nustatyti politinių partijų finansavimo ribas ir kontrolės būdus. Nesant optimalaus teisinio reguliavimo, leidžiančio veiksmingai tirti, vertinti ir nustatyti, kas ir kokiais būdais gali finansuoti politines partijas arba negali jų finansuoti, netgi nepavyks „juridizuoti materijos“, nes padėtis bus panaši į bergždžią bandymą reguliuoti procesą, kuris netelpa į formalius proceso rėmus.

Tam, kad būtų galima efektyviai reglamentuoti politinių partijų finansinių srautų kontrolę, visų pirma svarbu analizuoti politinių partijų finansavimo modelių sampratą, kuri ir bus pagrindinis šios publikacijos tyrimo objektas.

Dėl šios priežasties svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad lėšos, kuriomis gali būti finansuojamos Lietuvoje teisėtai veikiančios politinės partijos, nurodytos PPPKFFĮ 7 straipsnyje. Pagal šio straipsnio nuostatas įstatymų leidėjas atskiria politinių partijų nuolatinius ir politinės kampanijos finansavimo šaltinius taip:

- nuolatiniai politinių partijų finansavimo šaltiniai yra laikotarpiu tarp politinių kampanijų ir politinės kampanijos laikotarpio įprasti atitinkamai politinei partijai finansavimo šaltiniai;
- politinės kampanijos finansavimo šaltiniai yra „formuojami“ kaip konkretūs lėšų šaltiniai tam tikru laikotarpiu: 1) nuosavos politinės partijos lėšos, gautos iš jos finansavimo šaltinių ir naudojamos politinės partijos, jos iškeltų kandidatų sąrašų bei kandidatų politinėms kampanijoms finansuoti; 2) politinės kampanijos laikotarpiu politinės partijos gaunamos aukos; 3) politinės kampanijos laikotarpiu politinės partijos iš Lietuvos Respublikoje registruotų bankų gaunamos paskolos.

Pagal tokį grupavimą vienos rūšies lėšos skirtingu laikotarpiu yra priskiriamos skirtingam tipui, todėl galima teigti, jog įstatymų leidėjo pateikta politinių partijų finansavimo šaltinių klasifikacija yra nepagrįsta ir nerodo realaus politinių partijų finansinių srautų „judėjimo“. Atsižvelgiant į tai, toliau:

a) pabrėžiamas politinės partijos finansinių išteklių kilmės subjekto ir politinės partijos santykio kriterijus, pajėgus atskleisti daugiausia nagrinėjamos temos problemų;
b) kaip atramos taškas pasirenkama R. Williamso nagrinėta politinių partijų finansavimo modelių sistema.

R. Williamsas išskyrė tokius politinės partijos finansavimo modelius, kurie jokiu būdu nėra alternatyvūs ir egzistuoja lygia greta: vidinis finansavimas, išorinis finansavimas ir valstybinis finansavimas [35, p. 2]. E. Šileikis skiria tokias pačias politinių partijų finansinių išteklių grupes, tik jas vadina kiek kitaip: 1) politinių partijų nuosavos lėšos; 2) privatus politinių partijų finansavimas; 3) valstybinis politinių partijų finansavimas [25, p. 146]. M. Bložė, remdamasis iš esmės tuo pačiu kriterijumi, nurodo tokias politinių partijų finansavimo formas: 1) nevalstybinis finansavimas; 2) mišrus finansavimas; 3) valstybinis finansavimas ir 4) finansavimas iš užsienio [23, p. 27, 37]. Nors nurodytos klasifikacijos iš dalies sutampa, tačiau siekiamo tikslo požiūriu palankiausia yra pirmoji, todėl tik ji toliau Lietuvos kontekste ir bus aptariama.

1. Vidinis politinių partijų finansavimas

Vidinis politinių partijų finansavimas iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti paprastas ir nekeliantis didesnių jo tyrinėjimo ar kontrolės sunkumų. Be abejo, elementarios jo formos yra nepolemiškos – politinės partijos verbuoja naujus narius, kurie mokėtų nario mokestį, ir taip finansuoja savo kasdienę veiklą, todėl paprastai šio modelio politinių partijų finansavimas tapatinamas su politinės partijos nario mokesčiu, kuris iš esmės reiškia skaidrią, nuolatinę ir gana nedidelę finansinę paramą politinei partijai. Kaip pažymi M. Walecki, nario mokesčio lėšos tradiciškai laikomos „sveikiausia“ politinės partijos pajamų dalimi [34] – juk šis finansinis išteklius pasižymi aiškiai apibrėžtu patekimo į politinių partijų biudžetus kanalu, be to, skirtingai nuo išorinio politinių partijų finansavimo, šios rūšies parama politinei partijai nepasižymi akivaizdžiu išoriniu

remiančiojo interesu. Remiantis V. Pareto išplėtota tipologija, yra trejopi motyvai finansiškai remiant politines partijas: 1) idealistiniai arba ideologiniai; 2) socialiniai, kuriais siekiama socialinių apdovanojimų ar socialinio prieinamumo; 3) finansiniai, skirti materialiai naudai [56, p. 1]. Vidinio politinių partijų finansavimo atveju ryškiai dominuoja pirmasis motyvas.

Dėl minėtų priežasčių galima labiau suprasti, kodėl:

a) Lietuvos Respublikos politinių partijų įstatymo [4] (toliau – PPĮ) 14 straipsnyje užsimenama, kad politinių partijų nario mokesčio dydžio ir mokėjimo tvarką nustato politinių partijų įstatai (statutai);
b) PPPKFFĮ 7 straipsnio 4–5 dalyje detalizuojama, kad nario mokesčiai yra stojamasis nario mokestis ir periodinis nario mokestis, ir nurodoma, jog politinės partijos savo įstatuose (statutuose) gali nustatyti ir kitokio pobūdžio nario mokesčius.

Įspūdį, kad politinių partijų nario mokestis neturi didelės finansinės išraiškos ir yra labiau simbolinis, sustiprina ir Lietuvoje veikiančių stambiausių politinių partijų[1] įstatų (statutų) [15; 16; 17; 18; 19; 20; 21; 22] nuostatos[2].

Svarbu paminėti, kad daugelio politinių partijų įstatuose (statutuose) nurodoma, jog jei jų narys pageidauja, jis gali mokėti didesnį už nustatytąjį nario mokestį. Vis dėlto nėra aišku, kaip ir ar apskritai šio savanoriškumo kriterijaus yra laikomasi. Be to, atsižvelgiant į tai, jog nėra nustatytų politinės partijos nario mokesčio „lubų“, galima kalbėti ir apie tai, jog šitaip, t. y. remiant politinę partiją didelėmis sumomis, siekiama išvengti valstybės kontrolės, daryti didesnę įtaką politinei partijai priimant sprendimus ir, labai tikėtina, atstovauti ir išoriniam interesui. Kai kurios valstybės, siekdamos išvengti galimų užkulisinių susitarimų, nustato didžiausias politinės partijos narių mokamų mokesčių sumas. Kaip pavyzdį galima pateikti Lenkiją, kurioje yra nustatyta didžiausia vieno fizinio asmens finansinės paramos politinei partijai, įskaitant ir nario mokestį, per vienerius metus suma [36, p. 291–292] – ne daugiau kaip 15 minimalių mėnesinių atlyginimų[3] (toliau – MMA).

Lyginamuoju požiūriu verta paminėti ir tokią praktiką, kai politinės partijos, stokodamas lėšų kasdienei veiklai vykdyti, papildomai apmokestina tuos savo narius,

[1] „Stambiausiomis Lietuvoje veikiančiomis politinėmis partijomis“ šiame straipsnyje yra laikomos tos politinės partijos, kurios dabar gauna valstybės biudžeto dotaciją: Darbo partija, Tėvynės sąjunga (konservatoriai, politiniai kaliniai ir tremtiniai, krikščioniškieji demokratai), Lietuvos socialdemokratų partija, Liberalų ir centro sąjunga, Partija „Tvarka ir teisingumas“ (liberalai demokratai), Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjunga, Naujoji sąjunga (socialliberalai) ir Lietuvos lenkų rinkimų akcija [14].

[2] Norint tapti „Tvarka ir teisingumas“ (liberalai demokratai) partijos nariu, reikia sumokėti stojamąjį mokestį – 10 litų. Mažiausias šių politinių partijų nustatytas mėnesinis nario mokestis yra vienas litas (Darbo partija, Tėvynės sąjunga, Partija „Tvarka ir teisingumas“ (liberalai demokratai)). Tėvynės sąjungos nario mokesčio dydis senatvės pensininkams ir socialiai remtiniems asmenims tesudaro vieną litą per metus, Naujosios sąjungos (socialliberalų) socialiai pažeidžiamiems asmenims (studentams, bedarbiams ir kt.) yra nustatytas 0,5 lito nario mokestis per mėnesį. Didžiausias nario mokesčio tarifas yra taikomas Lietuvos socialdemokratų partijos nariams, kurie jo dydį nustato savo nuožiūra, tačiau jis negali būti mažesnis negu 1 proc. per mėnesį politinės partijos nario gautų pajamų, atskaičius mokesčius.

[3] Nuo 2007 m. sausio 1 d. Lenkijoje MMA lygus 936 zlotams (846 Lt) [13; 41]. 15 MMA=12690 Lt.

kurie eina politines pareigas. Šiuo požiūriu Lietuva – ne išimtis, skirtumas tik tas, jog tai nėra oficialiai reglamentuota ir palikta politinių partijų nuožiūrai[4].

Didžiausiu vidinio politinių partijų finansavimo modelio trūkumu galima teigti esant galimybę atsirasti neskaidriems politinių partijų ir jos narių, einančių atitinkamas politines pareigas, susitarimams. M. Chmaj pažymi, kad dažnai į tokias pareigas renkamas ar skiriamas asmuo, kurio pagrindinis pranašumas – lojalumas atitinkamai politinei partijai, o ne dalykinė kompetencija, todėl tai gali paskatinti partinės nomenklatūros susiformavimą valstybėje ir vėlesnėje perspektyvoje – atitinkamos institucijos funkcionavimo sutrikimus, todėl, jo manymu, tokią praktiką apskritai reikėtų uždrausti [37, p. 12, 15].

Lietuvoje prie vidinio politinių partijų finansavimo taip pat priskirtinos lėšos, politinės partijos gautos iš leidybos, spaudos ir atributikos platinimo, nuosavybės teise priklausančio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo, politinių ir kultūrinių renginių (paskaitų, parodų ir kt.) organizavimo bei kitos veiklos, iš kurios gautos lėšos gali būti naudojamos tik politinės partijos įstatuose (statute) nurodytiems jos veiklos tikslams įgyvendinti (PPĮ 14 str.), taip pat palūkanos už bankuose laikomus indėlius (PPPKFFĮ 14 str.). Šiuos šaltinius patogumo dėlei galima suskirstyti į dvi grupes: 1) politinės partijos populiarinimo ir jos ideologijos skleidimo veikla; 2) veikla, susijusi su politinėms partijoms nuosavybės teise priklausančio turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo.

Pirmoji grupė apibūdintina kaip natūrali politinės partijos, kaip asociacijų laisvės institucinės išraiškos, veikla. Vertinant ją plačiuoju politinių partijų finansavimo požiūriu, didesnių problemų neįžvelgiama. Sunkumų šioje srityje paprastai kyla politinės kampanijos laikotarpiu ir jos yra susijusios su politinės kampanijos reklama, ypač atsižvelgiant į PPĮ 18 straipsnio 2 dalies nuostatą, jog politinės partijos turi teisę steigti visuomenės informavimo priemones ir jomis naudotis, bei į tą faktą, jog pokomunistinėse demokratijose žiniasklaida yra pagrindinė politinės komunikacijos priemonė [33, p. 72].

Politinių partijų veikla, patenkanti į antrąją grupę, yra problemiška jau vien todėl, kad yra ūkinio pobūdžio, balansuojanti ant vidinio ir išorinio intereso niveliavimosi ribos – politinės partijos gali naudotis savo politine įtaka, kad jų ūkinės veiklos partneriai gautų didesnį pelną (viešieji pirkimai ir pan.), o tai, tikėtina, joms būtų naudinga, nes jų partnerių paslaugos kainuotų pigiau arba jie už atitinkamą politinę paramą tiesiog paaukotų dalį pelno politinei partijai. Šioje vietoje galima kalbėti apie vidinio finansavimo (savarankiška politinės partijos ūkinė veikla) ir išorinio finansavimo (šios politinės partijos ūkinės veiklos partnerių ūkinė veikla) sutaptį. Tokiu atveju kaip saugiklį M. Chmaj siūlo juridiniams asmenims, laimėjusiems viešuosius konkursus ir pan., apskritai uždrausti remti politines partijas [37, p. 12].

Lietuvos įstatymų leidėjas, be jau minėto itin neapibrėžto reikalavimo, galima sa-

[4] Tokį papildomą arba specialų apmokestinimą savo įstatuose (statutuose) yra numačiusios Darbo partija (10 proc. nuo gaunamų pajamų einant pareigas, atskaičius mokesčius), Lietuvos lenkų rinkimų akcija (3 proc.) ir Tėvynės sąjunga (1 proc.).

kyti, nenustato jokių politinių partijų ūkinės veiklos sąlygų ar konkrečių draudimų. Toks teisinis reguliavimas, tiksliau, kad jo nėra, yra kritikuotinas, nes, šiuo atveju iš principo nėra svarbu, kokiu legaliu būdu yra gaunamos lėšos, pabrėžiamas tik jų panaudojimo tikslas.

Kalbant apie vidinį politinių partijų finansavimą, taip pat vertėtų pažymėti ir tuos retus atvejus, kai politinės partijos iš esmės finansiškai priklauso jų steigėjams (lyderiams), t. y. vienam asmeniui, pavyzdžiui, Silvio Berlusconi *Forza Italia* Italijoje arba Pavelo Lazarenko *Gromada* (*Hromada*) Ukrainoje. Kai pagrindinis politinės partijos pajamų šaltinis – jos lyderis, kitų jos narių bei rėmėjų įtaka politinei partijai valdyti atitinkamai mažėja, t. y. niekas negali jo kontroliuoti ar jam priekaištauti, nes tai yra jo pinigai, taigi – jo verslas [28, p. 11].

2. Išorinis politinių partijų finansavimas

Anot R. Williamso, politinės partijos yra finansiniai hibridai [35, p. 6]. Neįstengdamos padengti išlaidų, reikalingų normaliai joms veikti, iš vidinio finansavimo šaltinių, politinės partijos ieško papildomų finansinių išteklių išorėje. Tokiais išoriniais finansiniais šaltiniais laikytinos visos lėšos, surenkamos už politinės partijos ribų, t. y. ne iš jos narių, išskyrus dotacijas ir kitas tiesiogines išmokas iš valstybės biudžeto bei kitokias valstybinės paramos politinėms partijoms formas.

Išorinis politinių partijų finansavimo modelis sulaukia daugiausia neigiamų reakcijų ir komentarų, nes natūraliai kyla klausimas – kas kam ir už ką yra skolingas? Pasak D. Peleniaus, turtingi politinių partijų rėmėjai, teikdami finansinę paramą, padaro jas priklausomas nuo savo interesų, todėl politinės partijos valdžios padidėjimas tampa tik fikcija, nes ta valdžia persikelia už politinės sistemos ribų į rėmėjų „sistemą“ [24, p. 27]. Jam antrina ir E. Šileikis, teigdamas, jog politinių partijų ištekliai – tai potenciali galimybė konvertuoti pinigus į politiką ir atvirkščiai, t. y. terpė savanaudiškai ar nedemokratiškai nusiteikusioms pramoninėms-finansinėms grupėms (ar užsienio valstybių organizacijoms) daryti įtaką politinėms partijoms ir kartu rinkimų baigčiai [25, p. 149]. Antra vertus, yra ir tokių nuomonių, jog išorinė parama politinėms partijoms turi būti ne tik leidžiama, bet yra netgi skatintina – kaip savanoriško socialinio-politinio įsipareigojimo ženklas, nes finansinė ar kitokia parama politinėms partijoms – tai individo teisės laisvai dalyvauti politinės partijos veikloje elementas [30, p. 117].

Lietuvoje prie išorinių politinių partijų finansavimo šaltinių priskirtina: 1) tarptautinių organizacijų, kurių narė yra Lietuvos Respublika arba Lietuvos Respublikos politinė partija (toliau – tarptautinės organizacijos), politinėms partijoms mokamos dotacijos (PPPKFFĮ 7 str. 3 d.); 2) PPPKFFĮ nustatytos aukos; 3) Lietuvos Respublikoje registruotų bankų paskolos politinei partijai.

Kalbant apie tarptautinių organizacijų politinėms partijoms mokamas dotacijas, būtina pažymėti, jog tokiomis dotacijomis negali būti politinėms Europos partijoms finansuoti skirtos lėšos iš bendrojo Europos Sąjungos (toliau – ES) biudžeto ar iš bet kokio kito šaltinio, nes Europos

Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 2004/2003 dėl reglamentų, reglamentuojančių politines Europos partijas, ir šių partijų finansavimo taisyklių [1] 7 straipsnyje draudžiama šias lėšas tiesiogiai ar netiesiogiai naudoti kitoms politinėms partijoms, *inter alia* nacionalinėms politinėms partijoms, finansuoti[5]. Nors *travaux préparatoires* ir nedetalizuoja tokio teisinio reguliavimo priežasčių, būtų protinga manyti, kad pagrindinis taikytas principas – nubrėžti aiškią ir įgyvendinamą ES ir valstybių narių biudžetų bei politinių partijų atskyrą [27]. Vyriausiajai rinkimų komisijai (toliau – VRK) pateiktų 2006 m. politinių partijų metinių finansinės veiklos deklaracijų [39] analizė leidžia teigti, jog ši politinių partijų išorinio finansavimo rūšis Lietuvoje nėra populiari[6].

PPPKFFĮ 2 straipsnio 2 dalyje yra pateikiama aukos politinei partijai definicija: tai piniginės aukos (aukos gavėjams neatlygintinai perduoti pinigai, taip pat piniginiai vertybiniai popieriai) ir nepiniginės aukos (neatlygintinai perduoti nuosavybės ir prekiniai vertybiniai popieriai, kilnojamieji ar nekilnojamieji daiktai, informacija, turtinės teisės, intelektinės veiklos rezultatai, taip pat kitos turtinės ir neturtinės vertybės, neatlygintinai atlikti veiksmai ir savanoriški darbai, veiksmų rezultatai), skirtos politinių partijų veiklai ar savarankiško politinės kampanijos dalyvio politinei kampanijai finansuoti, taip pat neatlygintinai pagaminta arba paskleista politinė reklama politinės kampanijos dalyvio interesais. Ši definicija nėra optimali mažiausiai dėl dviejų priežasčių. Pirma, formos požiūriu jos formuluotei trūksta sistemiškumo. Aukas politinėms partijoms, atsižvelgiant į jų turinį, būtų racionaliau skirstyti į tokias grupes: 1) piniginės aukos; 2) daiktinės aukos; 3) paslaugos. Taip būtų išvengta nereikalingos painiavos atitinkamai kvalifikuojant auką politinei partijai ir ypač – nustatant jos vertę. Antra, turinio požiūriu galima diskutuoti dėl politinės reklamos sampratos šiame apibrėžime. Nėra aišku, ar ši definicija apima ir paslėptą politinę reklamą[7], dėl to kyla nemažai problemų.

Asmenys, turintys teisę aukoti politinėms partijoms, išvardijami PPPKFFĮ 12 straipsnyje. Pažymėtina, kad pagal subjektą aukos politinėms partijoms gali būti skirstomos į asmenines ir institucines, o šios savo ruožtu – į užsienio ir vietines. Lietuvoje, kitaip ne kai kuriose Rytų ir Vidurio Europos valstybėse, besilaikančiose požiūrio, jog parama politinėms partijoms iš užsienio gali sutrikdyti savarankišką valstybės politikos formavimą [38, p. 28],

[5] Tais atvejais, kai nustatoma, jog dotacija buvo naudojama Reglamente (EB) Nr. 2004/2003 nenumatytoms išlaidoms, dotacija pagal ES teisę gali būti sustabdyta, sumažinta arba nutrauktas jos mokėjimas [2].

[6] Tik dvi iš 28 politinių partijų deklaravo gavusios tokio pobūdžio dotacijų – tai Naujoji Sąjunga (socialliberalai) (1754 Lt) ir Lietuvos krikščionys demokratai (53 662 Lt).

[7] Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo [7] 2 straipsnio 6 dalyje paslėpta reklama apibrėžiama kaip „bet kokia forma ir bet kokiomis priemonėmis skleidžiama informacija apie gamintoją ar paslaugos teikėją, jo pavadinimą ar veiklą, prekės ar paslaugos ženklą, pateikiama tokia forma, kuri gali suklaidinti reklamos vartotojus dėl šios informacijos pateikimo tikrojo tikslo. Toks informacijos pateikimas visais atvejais laikomas paslėpta reklama, kai už ją apmokama ar kitaip atsilyginama“. Nors Reklamos įstatymo nuostatos ir nėra taikomos reguliuojant politinės reklamos klausimus, šią sąvoką tikslinga vartoti pagal analogiją, nes joks teisės aktas nepateikia paslėptos politinės reklamos apibrėžimo.

aukos iš užsienio subjektų su tam tikromis išlygomis yra leidžiamos[8].

Fizinių asmenų, atsižvelgiant į jų pilietybę, galimybės aukoti politinėms partijoms Lietuvoje yra labai diferencijuotos. Lietuvos Respublikos piliečiai gali aukoti politinėms partijoms bei visų politinių kampanijų[9] dalyviams. Kiti fiziniai asmenys susiduria su tam tikrais teisės aukoti politinėms partijoms suvaržymais: nuolatiniai Lietuvos Respublikos gyventojai (toliau – nuolatiniai gyventojai), turintys kitos ES valstybės narės pilietybę, gali aukoti politinėms partijoms bei rinkimų į Europos Parlamentą ir savivaldybių tarybų rinkimų politinių kampanijų dalyviams, o nuolatiniai gyventojai, neturintys kitos ES valstybės narės pilietybės, arba asmenys be pilietybės – savivaldybių tarybų rinkimų politinių kampanijų dalyviams.

Aukoti politinėms partijoms ir politinės kampanijos dalyviams Lietuvoje gali ir Lietuvos Respublikoje registruoti privatūs juridiniai asmenys, kurių įstatiniame kapitale nėra valstybės ar savivaldybės kapitalo ir kurių įstatinio kapitalo ir (arba) balsavimo teisių dalis, suteikianti teisę kontroliuoti juridinio asmens veiklą, priklauso tik aukoti politinėms partijoms turintiems teisę fiziniams asmenims, Lietuvos Respublikoje įregistruotiems juridiniams arba NATO ir ES valstybių narių privatiems juridiniams asmenims (PPPKFFĮ 12 str. 1 d.).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad įstatymų leidėjas, apibrėždamas fizinių asmenų teisės aukoti politinėms partijoms turinį, jos apimtį sieja su dviem skirtingais laikotarpiais ir dviem skirtingais subjektais. Skiriamus laikotarpius vadinkime „paprastuoju“ ir „specialiuoju“. Kaip „paprastasis“ gali būti apibrėžiamas toks politinės partijos veiklos laikotarpis, kai nevyksta jokia rinkimų ar referendumo politinė kampanija, paprastai kalbant, tai yra kasdienės politinės partijos veiklos laikotarpis. „Specialiuoju“ vadinkime rinkimų arba referendumo politinės kampanijos laikotarpį. Turbūt nėra prasmės aiškinti, kad politinės partijos didžiąją dalį išlaidų patiria „specialiuoju“ laikotarpiu, kai siekia laimėti rinkimus arba kad referendumu sprendžiamas klausimas būtų priimtas arba atmestas.

Politinė partija ir politinės kampanijos dalyvis minėtoje nuostatoje (ir ne tik) yra traktuojami kaip skirtingi subjektai. Visų pirma pažymėtina, kad politinė partija gyvuoja tiek „paprastuoju“, tiek „specialiuoju“ laikotarpiu, ir jos statusas atitinkamai nesikeičia. Politinės kampanijos dalyvio statusas, įvykdžius atitinkamas sąlygas, įgyjamas tik politinės kampanijos laikotarpiu. Vadinasi, aukojant politinės kampanijos dalyviui, nėra aukojama politinei partijai plačiuoju požiūriu, t. y. šios lėšos nėra naudojamos jos kasdienei veiklai finansuoti. Be to, kai yra aukojama savarankiškam politinės kampanijos dalyviui, jis pats, o ne politinė partija sprendžia, kaip panaudoti gautas lėšas, ir pats tvarko jų apskaitą.

Minėti ribojimai fiziniams asmenims, susiję su politinės kampanijos dalyvių finansavimu, yra logiški ir nesunkiai pa-

[8] Politinių partijų rėmėjais iš užsienio dažniausiai būna: 1) diasporos bendruomenės; 2) tų pačių pažiūrų arba giminingos kitų valstybių politinės partijos; 3) užsienio vyriausybės.

[9] Lietuvoje vyksta tokios politinės kampanijos: Seimo rinkimų, Respublikos Prezidento rinkimų, rinkimų į Europos Parlamentą, savivaldybių tarybų rinkimų ir referendumų (PPPKFFĮ 2 str. 8 d.).

aiškinami atitinkamų rinkimų įstatymų nuostatomis[10]. Nuolatiniams gyventojams, neturintiems ES valstybės narės pilietybės, arba apatridams numatytas draudimas finansuoti politines partijas vis dėlto kelia šiokių tokių abejonių. Viena vertus, suprantama, kad taip siekiama išvengti nepageidaujamos „nesaugių“ ar „nedraugiškų“ valstybių, pavyzdžiui, Rusijos išorinės įtakos politinėms partijoms, tačiau, antra vertus, toks ribojimas atrodo nepagrįstas, ypač ribojimų, nustatytų juridiniams asmenims, kontekste.

Didžiausią išorinio politinių partijų finansavimo dalį sudaro aukos, gautos iš įvairių kompanijų ir pan., t. y. iš juridinių asmenų[11][32]. Tokiam kontekste ganėtinai keistai atrodo tas faktas, kad juridiniams asmenims, turintiems teisę aukoti politinėms partijoms Lietuvoje, teisė aukoti nėra diferencijuota kaip fiziniams asmenims, t. y. jie gali aukoti politinėms partijoms ir visiems politinės kampanijos dalyviams. Šiuo atveju fiziniams asmenims nustatyti aukojimo politinėms partijoms ribojimai, galima teigti, netenka prasmės, nes jie tą gali padaryti per juridinius asmenis. Be abejo, mažesnėmis sumomis ir ne visada, tačiau tokia galimybė yra ir ji yra teisėta.

Tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims Lietuvoje nustatyta vienoda didžiausia 300 minimalių gyvenimo lygių[12] (toliau – MGL) vienai politinei partijai per kalendorinius metus aukotina suma, be to, jeigu tais pačiais metais vyksta politinė kampanija, tiek fizinis, tiek juridinis asmuo gali paaukoti dar iki 300 MGL vienam savarankiškam politinės kampanijos dalyviui (PPPKFFĮ 10 str.). Lingvistiškai aiškinant šias PPPKFFĮ nuostatas, peršasi išvada, kad asmuo per kalendorinius metus gali aukoti neribotam skaičiui politinių partijų ar politinės kampanijos dalyvių, svarbu tik kad aukos dydis vienam iš jų neviršytų 300 MGL. Viena vertus, toks teisinis reguliavimas sudaro iliuziją, kad nebus aukojama per trečiuosius asmenis, o tai Lietuvoje yra draudžiama (PPPKFFĮ 7 str. 7 d.), nes paprasčiausiai „neapsimoka“, tačiau, antra vertus, nustatytas didžiausias aukos dydis ir galimybė per kalendorinius metus ar politinės kampanijos laikotarpį aukoti ne vienam, o daugeliui politinių partijų ar politinės kampanijos dalyvių sukelia tam tikrų pagrįstumo abejonių. Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininko Z. Vaigausko teigimu, toks teisinis reguliavimas atitinka Europos Parlamento ir Ta-

[10] „Rinkimų teisę turi Lietuvos Respublikos piliečiai, kuriems rinkimų dieną yra sukakę 18 metų. Rinkimuose nedalyvauja piliečiai, kurie teismo pripažinti neveiksniais.“ (2 str. 1 d.) [10]; „Teisę rinkti Respublikos Prezidentą turi Lietuvos Respublikos piliečiai, kurie rinkimų dieną yra ne jaunesni kaip 18 metų. Rinkimuose nedalyvauja piliečiai, teismo pripažinti neveiksniais.“ (3 str. 1 d.) [5]; „Rinkimų į Europos Parlamentą teisę turi Lietuvos Respublikos piliečiai, taip pat nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai, kuriems rinkimų dieną yra sukakę 18 metų. Rinkimuose nedalyvauja asmenys, teismo pripažinti neveiksniais.“ (3 str. 1 d.) [8]; „Teisę rinkti savivaldybės tarybos narius turi nuolatiniai šios savivaldybės gyventojai (rinkėjai), kuriems rinkimų dieną yra sukakę 18 metų. Rinkimuose nedalyvauja asmenys, teismo pripažinti neveiksniais.“ (2 str. 1 d.) [9]; „Referendume turi teisę dalyvauti piliečiai, sukakę 18 metų. Referendume nedalyvauja piliečiai, kurie teismo pripažinti neveiksniais.“ (2 str. 2 d.) [6].

[11] Peržvelgus 2007 m. pirmųjų dviejų ketvirčių Lietuvos politinių partijų, deklaravusių aukotojų sąrašus, pajamas iš aukų, kurios iš viso sudaro 6 894 986 litus, matyti, jog juridinių asmenų aukos sudaro 5 216 425 litus, t. y. 76 proc. visų politinių partijų pajamų, gautų iš aukų [40].

[12] Nuo 2007 m. sausio 1 d. Lietuvoje MGL yra lygus 130 Lt [11]. 300 MGL = 39 000 Lt.

rybos reglamento (EB) Nr. 2004/2003 dėl reglamentų, reglamentuojančių politines Europos partijas, ir šių partijų finansavimo taisyklių 6 straipsnio nuostatą, jog politinė Europos partija nepriima dovanojamų lėšų, viršijančių 12 000 eurų[13] per metus vienam rėmėjui, iš bet kokių fizinių ar juridinių asmenų [26]. Taip tariamai yra laikomasi politinių Europos partijų finansavimo politikos, nors šis reglamentas ir nereguliuoja nacionalinių politinių partijų finansavimo klausimų.

Būtina pažymėti, kad PPPKFFĮ įtvirtina ir nemažai saugiklių, turinčių padėti išvengti užkulisinių politinių partijų ir jų rėmėjų susitarimų. Kadangi vienas iš pagrindinių išorinio politinių partijų finansavimo trūkumų yra didelė išorinio intereso grėsmė, toks teisinis reguliavimas yra daugiau negu sveikintinas. Be itin reikšmingo aukotojų viešumo principo, yra nustatyti tokie saugikliai. Fizinių asmenų piniginės aukos, kurios viršija 1000 litų, ir visos juridinių asmenų piniginės aukos privalo būti aukojamos tik banko pavedimu (PPPKFFĮ 10 str. 3 d.). Politinė partija visas per vienus kalendorinius metus, o kitas savarankiškas politinės kampanijos dalyvis politinės kampanijos metu gautas aukas registruoja politinės partijos ar politinės kampanijos finansavimo apskaitos žiniaraštyje (PPPKFFĮ 10 str. 7 d.). Taip pat paminėtina, kad aukotojų ir aukų gavėjų susitarimai, susiję su įsipareigojimais asmenims, privatiems ar grupių interesams draudžiami (PPPKFFĮ 12 str. 4 d.), ką jau kalbėti apie draudimą sudaryti slaptus įsipareigojimus (PPPKFFĮ 12 str. 3 d.). Taip pat išrinktiems į valstybės ar savivaldybių institucijas asmenims draudžiama atstovauti aukotojų asmeniniams ar grupiniams interesams ir priimti išskirtinai jiems palankius sprendimus (PPPKFFĮ 12 str. 5 d.).

Lietuvoje anoniminės aukos iš esmės nėra leidžiamos – taip įgyvendinamas aukotojų viešumo principas. PPPKFFĮ 10 straipsnyje įtvirtinta, kad fiziniai asmenys, paaukoję 100 litų ir daugiau vertės auką, bei visi aukojusieji juridiniai asmenys privalo būti paviešinami, be to, tais atvejais, kai vienas fizinis asmuo per vieną politinę kampaniją politinės kampanijos dalyviui (dalyviams) paaukoja daugiau kaip 10 proc. savo praėjusiais metais gautų pajamų, apie tokį aukotoją ir jo auką (aukas) turi būti paskelbiama Valstybinės mokesčių inspekcijos išvadoje. Tais atvejais, kai aukotojas nėra viešinamas, jis vis tiek yra žinomas, nes, priimant auką, turi būti užpildomas aukos lapas, kuriame nurodomi jį identifikuojantys duomenys. Toks teisinis reguliavimas iš pirmo žvilgsnio, ypač lyginant su kitų valstybių praktika[14], gali pasirodyti pernelyg griežtas, tačiau, antra vertus, jis gali užkirsti kelią nelegaliems pinigams patekti į politinių partijų biudžetus, nes logika pakankamai paprasta: nelegalia veikla besiverčiantys asmenys nėra suinteresuoti atsidurti visuomenės akiratyje.

Kaip jau buvo minėta, Lietuvoje galima aukoti ne tik pinigus, bet ir daiktus bei paslaugas. PPPKFFĮ šių aukų formų atžvilgiu yra lakoniškas ir tik nurodoma,

[13] 12 000 € = 41 400 Lt [41].

[14] Pavyzdžiui, Vokietijoje yra leidžiamos anoniminės aukos, neviršijančios 500 €. Apie galimybę aukoti anonimiškai ir kitose valstybėse žr.: [29].

kad nepiniginių aukų įvertinimo ir apskaičiavimo tvarką nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija (PPPKFFĮ 10 str. 8 d.). Tokia tvarka, tiksliau Pelno nesiekiančių ribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų buhalterinės apskaitos ir finansinės atskaitomybės sudarymo ir pateikimo taisyklės (toliau – Taisyklės) buvo patvirtintos 2004 m. lapkričio 22 d. finansų ministro įsakymu Nr. 1K-372 [12]. Pažymėtina, kad jų taikymas kelia nemažai problemų. Pirma, šios taisyklės politinėms partijoms nėra privalomos, o tik rekomenduojamos (2 p.). Jeigu politinės partijos vis dėlto nusprendžia jų laikytis, jų neatlygintinai gautas turtas įvertinamas pagal Taisyklių 42 ir 90 punktus. Antra, paslauga, kaip aukos politinei partijai objektas, nepatenka į šių taisyklių reguliavimo sritį. Taigi formaliuoju požiūriu jos vertė negali būti nustatyta, nes nėra jokio teisės akto, kuris apibrėžtų, kaip tą padaryti. Praktiškai laikomasi požiūrio, kad politinei partijai paaukotos paslaugos vertę rodo jos rinkos kaina arba, pagal minėtų Taisyklių terminiją, tikroji vertė, kuri jose apibrėžiama kaip suma, už kurią gali būti apsikeista atitinkamos vertės turtu arba kuri gali būti įskaityta kaip nesusijusių šalių, ketinančių pirkti–parduoti turtą, tarpusavio įsipareigojimas. Siekiant išvengti dabartinės painiavos, kylančios vertinant nepinigines aukas politinėms partijoms, būtų tikslinga PPPKFFĮ papildyti principine nuostata, jog nepiniginės aukos politinėms partijoms turi būti vertinamos pagal jų rinkos kainą.

Lietuvos Respublikoje registruotų bankų paskolos yra trečiasis politinių partijų išorinio finansavimo šaltinis. Šio klausimo teisinį reguliavimą galima teigti esant nepakankamą, nes nėra detalizuojama, kokiomis sąlygomis politinės partijos gali gauti kreditą, o tokiu būdu, kaip pažymi M. Chmaj, su atitinkama politine partija glaudžiai susijusiam bankui atsiranda galimybė suteikti jai kreditą labai preferencinėmis sąlygomis [37, p. 14] arba tiesiog nereikalauti jo grąžinti.

Išorinio politinių partijų finansavimo problemas bandoma spręsti ne tik įvairiais ribojimais ir draudimais, įtvirtintais valstybių įstatymuose, bet ir valstybės teikiama finansine parama politinėms partijoms. Kadangi šį politinių partijų finansavimo modelį dėl jo specifikos reikia atskirai aptarti, jo analizei bus skirta kita publikacija.

Išvados

1. Kiekviena šiuolaikinė demokratinė valstybė ne tiek gali, kiek privalo reguliuoti politinių partijų finansavimo tvarką, nes antraip kyla grėsmė, jog politinė sistema ir teisėkūra taps neskaidri ir korupcinė.
2. Lietuvos atvejui nagrinėti tinka R. Williamso pateikta politinių partijų finansavimo modelių tipologija. Jos pagalba galima daug optimaliau vertinti politinių partijų finansavimą Lietuvos kontekste, kurį įstatymų leidėjo pateikta politinių partijų šaltinių klasifikacija perteikia netiksliai.
3. Siekiant veiksmingai kontroliuoti išorinį ir iš dalies vidinį politinių partijų finansavimą, svarbu teisiškai išryškinti politinių partijų finansavimo sandarą, taip pat nustatyti aiškią prevencinių ir kardomųjų priemonių sistemą, nes kitaip teisinis reguliavimas bus formalus.
4. Vidinio politinių partijų finansavimo modelio Lietuvoje trūkumai: nėra nu-

statytas didžiausias metinis politinės partijos nario mokesčio dydis, kai kurios politinės partijos apmokestina tuos savo narius, kurie eina politines pareigas, o tai gali padėti partinei nomenklatūrai valstybėje susiformuoti, taip pat trūksta detalesnio politinėms partijoms leidžiamos ūkinės veiklos bei jų santykio su ūkinės veiklos partneriais bei bankais teisinio reguliavimo.

5. Kaip išorinio politinių partijų finansavimo modelio teisinio reguliavimo Lietuvoje trūkumą galima įvardyti fizinių asmenų teisės aukoti politinėms partijoms ribojimą, atsižvelgiant į jų pilietybę, nors juridiniams asmenims toks ribojimas nėra nustatytas. Be to, galima abejoti, ar nereikėtų peržiūrėti PPPKFFĮ nuostatų dėl didžiausios politinėms partijoms ir politinės kampanijos dalyviams per kalendorinius metus aukotinos sumos redukavimo.

LITERATŪRA

1. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2004/2003 dėl reglamentų, reglamentuojančių politines Europos partijas, ir šių partijų finansavimo taisyklių // OJ 2003 L 297/1.

2. Europos Parlamento biuro sprendimas, nustatantis Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 2004/2003 dėl reglamentų, reglamentuojančių Europos politines partijas ir šių partijų finansavimo taisyklių įgyvendinimo taisykles // OJ 2004 C 155/1.

3. Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 135-4894.

4. Lietuvos Respublikos politinių partijų įstatymas // Valstybės žinios. 1990, Nr. 29-692.

5. Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymas // Valstybės žinios. 1993, Nr. 2-29.

6. Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 64-2570.

7. Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1937.

8. Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 115-5192.

9. Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 53-996.

10. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 22-635.

11. Lietuvos Respublikos 2007 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 138-5267.

12. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. lapkričio 22 d. įsakymas Nr. 1K-372 „Dėl pelno nesiekiančių ribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų buhalterinės apskaitos ir finansinės atskaitomybės sudarymo ir pateikimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 171-6342; 2006, Nr. 41-1482.

13. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 września 2006 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2007 r., http://bap-psp.lex.pl/serwis/du/2006/1227.htm [2007 m. rugsėjo 04].

14. Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos 2007 m. balandžio 6 d. sprendimas Nr. 250 „Dėl valstybės biudžeto dotacijos politinėms partijoms dydžio nustatymo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 28-43.

15. Darbo partijos statutas, http://www.darbopartija.lt/lt/partija/statutas [2007 m. rugpjūčio 18].

16. Liberalų ir centro sąjungos įstatai, http://www.lics.lt/lt.php/dokumentai/47 [2007 m. rugpjūčio 18].

17. Lietuvos lenkų rinkimų akcijos statutas, http://www.awpl.lt/index.php?action=page&id=15&&lng=pl [2007 m. rugpjūčio 18].

18. Lietuvos socialdemokratų partijos statutas, http://www.lsdp.lt/index.php?-554678604 [2007 m. rugpjūčio 18].

19. Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungos įstatai, http://www.lvls.lt/lt.php/apie-partija/partijos-istatai/ [2007 m. rugpjūčio 18].

20. Naujosios sąjungos (socialliberalų) įstatai, http://www.nsajunga.lt/Default.aspx?Element=ViewArticles&TopicID=98 [2007 m. rugpjūčio 18].

21. Partijos „Tvarka ir teisingumas“ (liberalai demokratai) įstatai, http://www.ldp.lt/static.php?strid=1130& [2007 m. rugpjūčio 18].

22. Tėvynės sąjungos (konservatorių, politinių kalinių ir tremtinių, krikščioniškųjų demokratų) įstatai, http://www.tsajunga.lt/index.php?814327371#1 [2007 m. rugpjūčio 18].

23. Blažė M. Politinių partijų finansavimas Vakarų Europos šalyse // Politologija. 1999, Nr. 4.

24. Pelenius D. Politinių partijų finansavimas: užsienio šalių patirtis ir Lietuvos perspektyvos // Justitia. 1998, Nr. 6.

25. Šileikis E. Politinių partijų institucionalizavimas. Vilnius: Onė, 1997.

26. Vaigauskas Z. Politinių partijų finansavimas Lietuvoje. Pranešimas, skaitytas 2006 m. rugsėjo 28–29 d. Vilniuje vykusioje tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Politinių partijų finansavimas".

27. Draft Opinion on the Prohibition of Donations to Political Parties from Foreign Sources (on the basis of comments by K. Lapinskas and H.-H. Vogel). 2006, http://www.venice.coe.int/docs/2006/CDL(2006)020rev-e.asp [2007 m. liepos 14].

28. Money in Politics. A Study of Party Financing Practices in 22 Countries (ed. Shari Bryan and Denise Baer). Washington: NDI, 2005.

29. Tjernström M. Matrix on Political Finance Laws and Regulations. In Funding of Political Parties and Election Campaigns. Stockholm: IDEA, 2003.

30. Von Alemann U. Party Finance, Party Donations and Corruption: the German Case. 2000, http://www.phil-fak.uni-duesseldorf.de/politik/Mitarbeiter/Alemann/aufsatz/01_alemann_party-finance-n-corrupt-exchange.pdf [2007 m. rugsėjo 02].

31. Walecki M. Challenging the Norms and Standards of Election Administration: Political Finance. In Challenging the Norms and Standards of Election Administration. Washington: IFES, 2007.

32. Walecki M. Political Money and Corruption. 2004, http://www.moneyandpolitics.net/researchpubs/pdf/Money_Corruption.pdf [2007 m. liepos 25].

33. Walecki M. Money and Politics in Central and Eastern Europe. In Funding of Political Parties and Election Campaings. Stockholm: IDEA, 2003.

34. Walecki M. Political Finance in Central Eastern Europe. 2002, http://old.europexxi.kiev.ua/english/program/conference/008.html [2007 m. rugpjūčio 30].

35. Williams R. Aspects of Party Finance and Political Corruption. In Party Finance and Political Corruption (ed. Robert Williams). London: Macmillan, 2000.

36. Banaszak B. Prawo konstytucyjne. Warszawa: C. H. Beck, 2004.

37. Chmaj M. Nowy system finansowania partii politycznych w Polsce // Przegląd Sejmowy. 2002, Nr. 2(49)/2002.

38. Żmigrodzki M. Nowy status partii politycznych (ustawa z 27 czerwca 1997 r.) // Przegląd Sejmowi. 1998, Nr. 4(27).

39. VRK 2006 m. pateiktos politinių partijų metinės finansinės veiklos deklaracijos, http://www.vrk.lt/lt/veikla/veiklos-kryptys/politiniu-partiju-ir-politiniu-kampaniju-finansavimo-kontrole/politiniu-partiju-metines-finansines-veiklos-ataskaitos.html [2007 m. rugsėjo 02].

40. VRK 2007 m. pateikti aukotojų politinėms partijoms sąrašai (I ir II ketvirčiai), http://www.vrk.lt/lt/veikla/veiklos-kryptys/politiniu-partiju-ir-politiniu-kampaniju-finansavimo-kontrole/2007-finansine-veikla.html [2007 m. rugsėjo 09].

41. Lietuvos bankas. Valiutų santykiai. http://www.lb.lt/exchange/default.asp [2007 m. rugpjūčio 20].

MODELS OF FINANCING OF POLITICAL PARTIES IN CONTEXT OF LITHUANIA

Elena Masnevaitė

S u m m a r y

The lack of publicity and transparency in financing of political parties, ineffectiveness, insufficiency and inadequacy of legal regulation, undesirably close contact between „big" contributors and leaders of political parties, corruption – all democratic countries more or less frequently face similar problems in the sphere of financing political parties and its control.

On purpose to control the financial torrents of political parties effectively it is foremost necessary to ascertain types of these and their peculiarities. That's the goal of this article. In it, on the grounds of party finance models examined by R. Williams and the experience of foreign countries, the Lithuanian topicalities concerning financing of political parties are analyzed.

As in most democratic countries, in Lithuania all models of financing of political parties described by R. Williams, i. e. internal, external and state financing of political parties, exist too. However, considering

the state financing of political parties particularities, which challenge for the separate publication, in this article are analyzed only the former two models.

Regardless of many similarities with other countries, Lithuania has its own specific features of regulating on financing of political parties. For instance, in Lithuania the maximal quantity of political party member‘s fees is not assessed, the natural persons‘ possibilities to contribute towards political parties and political campaign participants are greatly differentiated depending on their citizenship, when analogous restrictions for legal persons are not applied, the maximal quantity of single natural or legal person‘s contributions towards all political parties and political campaign participants per artificial year is not assessed, anonymous contributions are not allowed, there is no legal regulation on the assessment of contributed service, the conditions of allowable for political parties economic activity are not itemized, the credit relations between political parties and banks are not regularized, etc.

In comparison with the other countries of Central and Eastern Europe, Lithuania can be considered as progressive one because of the establishment of some preventive measures (the publicizing of contributors and so on), however, this only partial solves the problems arising in the scope of financing of political parties.

Įteikta 2007 m. gruodžio 17 d.
Priimta publikuoti 2008 m. kovo 7 d.